

CREMER

NOORDWAARTS

2010—2020

CREMER NOORDWAARTS 2010—2020

4

Voorwoord

'IK HOU HET MEEST VAN STORM'

Marieke Uildriks

6

CREMER IN VERF

Ralph Keuning

12

'IK PRAAT TEGEN HET DOEK, IK VECHT MET HET DOEK'

Daan van Lent

81

JAN CREMER: RENAISSANCE MAN

Annelette Hamming

84

Chronologie

Eenmanstentoonstellingen | Groepstentoonstellingen

Bekroningen | Beurzen | Awards

Collecties | Manifesten | Catalogi | Portfolio's

Voorwoord

'IK HOU HET MEEEST VAN STORM'

Marieke Uildriks

Een vrijbouter, een kunstnozem, een lefgozer, multi-talent, rusteloze wildeman, onheiliger, globetrotter, journalist, schrijver, schilder, enfant terrible van de Nederlandse kunst en literatuur: er komen heel wat termen voorbij als je leest over Jan Cremer. Hij was én is het allemaal. Met een aanstekelijke energie schildert hij al zo'n 65 jaar met woorden en penselen zijn avontuurlijke leven.

Jan Cremer werd in 1940 geboren in Enschede; zijn vader overleed twee jaar later. Met zijn moeder, een balletdanseres, bracht hij zijn jeugd door. Op zijn veertiende liep hij weg van huis en schilderde in Parijs zijn eerste doeken. Een opleiding maakte hij nooit af: korte tijd zat hij op de kunstacademies in Arnhem en Den Haag. In de loop der jaren leerde hij bij verschillende kunstenaars (o.a. Karel Appel, Bram Bogart en Ossip Zadkine) de diverse technieken van het schilderen, beeldhouwen en lithograferen. Als schilder kreeg hij al vroeg erkenning met zijn zelfbenoemde 'peinture barbarisme': expressieve doeken, grof geschilderd in dikke lagen verf gemengd met jute, zand en andere materialen. Daarmee zette hij zich af tegen de gevestigde orde, de 'gangbare' esthetica. Willem Sandberg kocht al in 1958 maar liefst 22 doeken van de jonge kunstenaar voor het Stedelijk Museum in Amsterdam.

Ook had Cremer van jongs af aan een talent voor het maken van reclame: aan zijn schilderij *Japanse Oorlog* hing hij een prijskaartje van een miljoen gulden. Men sprak er natuurlijk schande van — maar men sprak erover. Dat ging ook zo bij zijn eerste roman *Ik Jan Cremer* (1964) met een zelf ontworpen omslag en de mededeling 'onverbidelijke bestseller' erop. Met zijn geweld, expliciete seksscenes en grove taal schokte hij het keurige Nederland: 'Ik was de eerste die de taal van de straat, van de fabriek en de kazerne, gebruikte. Je kon het overal horen, maar nog nergens lezen.' Zijn boek werd in vele talen vertaald en wereldwijd zijn er circa 12 miljoen exemplaren verkocht.

Cremer reisde intussen veel en legde in meer dan 20.000 foto's zijn impressies vast. Hij woonde afwisselend op Ibiza, in Parijs en New York, waar hij werd opgenomen in de kunstscene. Later had hij ook jarenlang een huis op Cape Cod. Het schrijven en schilderen blijft hij zijn hele leven afwisselen.

Cremer was in feite de eerste echte postmodernist in Nederland. Zijn verdienste ligt in het slechten van de grenzen tussen de elitekunst en de populaire cultuur. De 'jongen van het volk' die zijn eigen turbulente leven inzetten voor zijn boeken en zijn kunstwerken. Precies de juiste man op het juiste moment.

Sinds ongeveer 2000 schildert Cremer zeegezichten. In zijn atelier in Umbrië — midden in Italië, tussen groene heuvels en olijfboomgaarden, zonder uitzicht op zee — maakt hij deze forse doeken. Hij legt herinneringen vast. In 1957 monsterde hij aan als matroos op de wilde vaart — 17 jaar oud — en bevoer verschillende zeeën, met name veel tochten richting het noorden: de Noordzee, de Finse Golf, rond de Noordkaap, de Oostzee, door de Noordelijke IJszee, de Barentszee. 'We legden aan in alle grote Russische havens.' Die reizen maakten enorme indruk op hem. Behalve het fysiek zware werk en de schoonheid van de uitgestrekte watervlakten, de vrijheid die hij voelde, was er aan boord ook altijd de dreiging van het geweld van de natuur. Dat is terug te zien in zijn metershoge doeken.

Meestal is er een duidelijke zee en een hemel daarboven zichtbaar, maar soms is er geen horizon, geen scheidingslijn te herkennen, zodat de doeken bijna abstract worden. Sowieso is er zelden een mens of zelfs een teken van menselijk leven te zien op deze zeegezichten. Cremer maakt zijn olieverf zelf en brengt die net als in zijn vroege jaren in ruime mate op het linnen (soms jute) aan met bijvoorbeeld penselen, spatels en zijn handen. Zo beeldhouwt hij als het ware zijn golven en schuimkoppen tot driedimensionale vormen en suggereert daarmee beweging en diepte. Cremer: 'Ik heb altijd naar de zee verlangd. Als kind al. Ik heb gevaren en wilde weten wat er achter de horizon zat. Ik hou het meest van storm.' Als kijker word je in de kolkende massa water gezogen, Cremers zeegezichten zijn nooit kabbelend of spiegelglad, ze zijn woest en onrustig als de schilder en zijn leven zelf.

Voor de tentoonstelling *Cremer – Noordwaarts* in Museum JAN zijn monumentale doeken geselecteerd die een prachtig overzicht bieden van Cremers zeegezichten uit het laatste decennium.

Het laatste woord is aan de kunstenaar zelf: 'Morgen schrijf ik mijn beste boek. Morgen maak ik mijn beste schilderij. Vandaag is prachtig, maar ik kijk altijd verder.'

Marieke Uildriks
Directeur Museum JAN, Amstelveen

CREMER IN VERF

Ralph Keuning

Scherschutter 1958
olieverf op paneel, 200 × 50 cm

“Het leven is een eenmansguerrilla”, schreef Jan Cremer aan het slot van zijn beroemde en beruchte autobiografie *Ik Jan Cremer*. Dit zelfgekozen devies is niet in de laatste plaats toepasbaar op zijn leven als schilder. Meer nog dan zijn boeken heeft hij zijn schilderijen moeten bevechten, moeten veroveren op de conventies. Jan Cremer is de grensverleggende schilder bij uitstek, die zich niks aantrekt van de regels, die gedijt bij tegenstand, bij strijd, bij oorlog als het moet. Want wie de ruimte zoekt, kan de confrontatie niet schuwen. Hij maakte het zichzelf niet gemakkelijk door na zijn stormachtige opmars in de internationale kunstwereld rond 1960, amper twintig jaar oud, in 1964 ineens als schrijver op de barricaden te klimmen en de gevestigde orde van literatoren uit te dagen met zijn revolutionaire schelmenroman. De provocatieve zelfpromotie waarmee hij de publicatie ondersteunde, miste zijn uitwerking niet. Het boek bezorgde hem wereldfaam, maar zou onbedoeld ook zijn schilderkunst naar de achtergrond verdrijven. Hoewel zijn belevenissen als beginnende schilder er breed in worden uitgemeten, denken velen nog altijd dat Cremer pas na zijn spraakmakende romandebuut naar de kwasten greep en hij zijn literaire sterrenstatus inzette om zijn schilderscarrière een vliegende start te geven. Maar niets is minder waar.

Cremer is geen schrijver die schildert. Het begon allemaal met schilderen, het schrijven kwam later. Of misschien is het beter om te stellen dat het begon met kijken. Schilderen en schrijven zijn voor Cremer twee verschillende manieren om datgene wat hij om zich heen ziet gebeuren vast te leggen en te verwerken. De ene keer met kwast en verf, de andere keer met pen en papier. *I paint, I write, I paint*, zoals de vuistdikke monografie heet die in 2000 aan zijn dubbeltalent werd gewijd, een titel die stiekem toch zijn schilderkunst boven zijn schrijfkunst plaatst. Dat Cremer meer ziet dan de gemiddelde sterveling komt niet alleen omdat hij zo'n goede kijker is, hij maakt eenvoudigweg ook veel meer mee. Periodes van vrijwillige opsluiting, waarin hij zich vastbijt in zijn werk, wisselt hij af met periodes waarin hij het leven lustig tot zich neemt. Daarnaast zijn er de rusteloze zwerftochten, expedities naar vaak barre oorden, waarop hij zich overgeeft aan de natuur. Zijn zintuigen maken overuren. Je zou er doodmoe van worden, maar Cremer lijkt er integendeel zijn accu mee op te laden.

Geboren op 20 april 1940 in Enschede als zoon van een Hongaarse moeder en een Nederlandse vader, die stierf toen Cremer twee was, lanceerde hij zichzelf in het Parijs van de late jaren '50. Al in 1954 was hij van huis weggelopen om zijn geluk in de Franse hoofdstad te beproeven. Het was van korte

duur. De gendarmerie vatte hem in zijn kraag en zette hem terug op de trein naar Nederland, waar de voogdijraad met opgeheven vinger klaarstond. Maar Cremer is vasthoudend. In 1956 ging hij opnieuw naar Parijs en wist hij er een paar maanden te blijven. In 1958 ging hij er wonen. Na de spreekwoordelijke ambachten en ongelukken — in de textiel, het drukkersvak, de reclame, de marine, op kermissen, in slachthuizen en theaters, in de zeevaart en zelfs het Franse vreemdelingenlegioen — had hij zich voorgenomen zijn jongensdroom om schilder te worden waar te maken. De helden uit zijn jeugd waren Amedeo Modigliani en Karel Appel, beiden groot geworden in Parijs. Over Modigliani had hij de roman *Een eenzame in Montparnasse* gelezen. Zo'n bohemien bestaan, dat leek hem wel wat. Overdag lekker schilderen en zich 's avonds vermaken met modellen. De eenzaamheid uit de titel van de roman of de tragische dood van de hoofdpersoon schrikte hem niet af. Risico's horen erbij en maken het leven spannend, dacht hij ook toen al. Daarom trok de kunst van Karel Appel hem zo aan. Appel was een schilder die risico's nam, iemand die zich niet schikte naar de heersende norm maar zich juist afzette, die zijn eigen regels maakte.

Het tekent Cremer dat hij zich met al zijn waardering niet kritiekloos bij Appel of andere Cobra-schilders in Parijs aansloot. Hoewel Cobra als vereniging was opgeheven, begon het succes van haar vroegere leden zich precies op dat moment uit te betalen. Dus wat zou er gemakkelijker zijn geweest? Maar aansluiting vergt aanpassing en dat is nou net iets waar Cremer geen talent voor heeft. Zo ver reikte zijn waardering trouwens ook weer niet. Appel moest voorbijgestreefd worden. In plaats van de gedroomde eindbestemming was Parijs voor hem het gedroomde vertrekpunt. De stad was een internationale smeltkroes van kunst en cultuur, waarin hij als artistieke veelvraat probeerde zijn honger te stillen. Cremer zette zijn tanden in de materieschilderkunst van onder anderen Bram Bogart, zijn zoldergenoot in het ateliercomplex in de Rue Santeuil 20, voor wie hij wel eens verf en doeken prepareerde om de kost te verdienen en meteen de nodige vakkennis op te doen. Vandaaruit ontwikkelde hij zijn zogeheten 'peinture barbarisme', woeste schilderijen met dikke lagen verf, vermengd met zand en andere materialen. In het manifest *Op beschadigde poten*, waarmee hij in 1959 zijn visie op de schilderkunst wereldkundig maakte, schreef hij: “Ik sodemieter verf op een doek, ik druip, spat, sla, schop. Ik vecht met verf en soms win ik.” Voor Cremer geen finzinnig zoeken naar esthetisch evenwicht, geen poging tot belle peinture, maar vol vuur de strijd aangaan, zonder angst voor de nederlaag. Schilderen vanuit

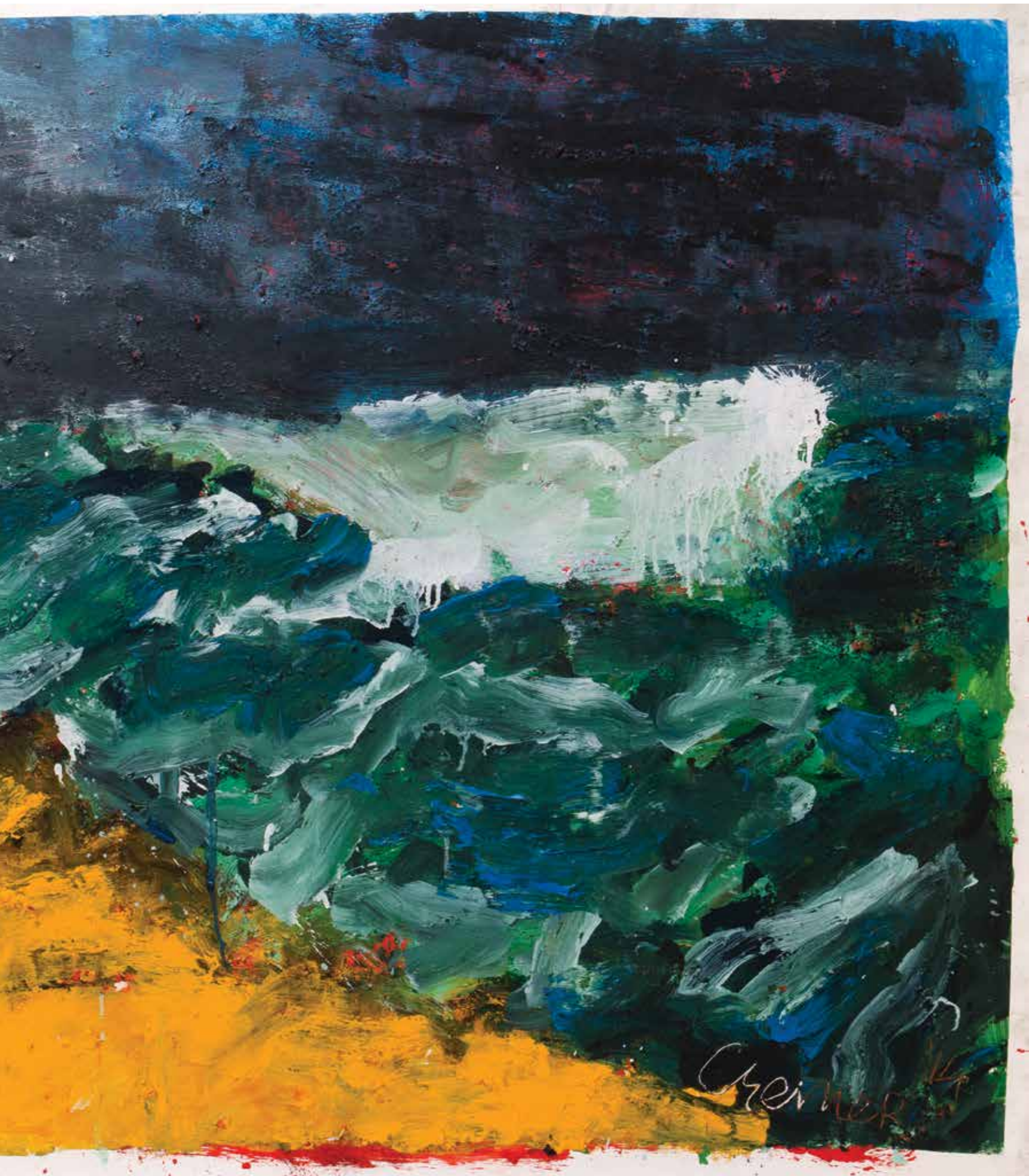
Finse Golf 2014
olieverf op papier
120 × 150 cm

Cape Cod Seashore 2014
olieverf op papier
120 × 150 cm

Wellfleet 2014
olieverf op papier
120 × 150 cm

Cape Cod Seashore 2014

olieverf op papier
120 × 150 cm

Cape Cod Seashore 2014

olieverf op papier
120 × 150 cm

Cape Cod Moonlite 2014

olieverf op papier
120 × 150 cm